

اعجاز کیهان‌شناسی قرآن در ارائه مدل توسعه‌یابنده از جهان

سید عیسی مسترحمی^۱

۱- دکترای قرآن و متون اسلامی دانشگاه معارف اسلامی، دکترای قرآن و علم (گرایش نجوم) جامعه المصطفی، استادیار جامعه المصطفی العالمیه (ص)، dr.mostarhami@chmail.ir

چکیده

به اعتقاد ارسطو، که نظریه غالب در عصر نزول قرآن کریم بود، تمام اجرام آسمانی در منطقه فوق القمری، ازلی، ابدی و ثابت بودند. (ارسطو، ۱۳۷۹: ۷۱) این اندیشه بنیادین در اخترشناسی بطلمیوسی تعدیل و بسط یافت. (چالمرز، ۱۳۸۱: ۸۶) این در حالی است که قرآن کریم در آیات ۳۰ سوره انبیاء، ۴۷ سوره ذاریات، و ۶۷ سوره زمر به صراحت با بسیاری از این آموزه‌های باطل مخالفت کرده و پرده را از واقعیت کنار می‌زند؛ تا حدی که برخی از مفسران و دانشمندان آن را اعجازی نجومی از قرآن کریم قلمداد کرده‌اند.

«وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ»؛ ذاریات: ۴۷، (وآسمان را با قدرت بنایش کردیم و قطعاً ما

گسترش دهنده‌ایم).

در تفسیر این آیه سه احتمال مطرح شده است. در احتمال اول، واژه «اید» بمعنای قدرت بوده و مراد از «إِنَّا لَمُوسِعُونَ» این باشد که ما دارای قدرتی وسیع و غیرقابل برابری هستیم. بنابراین احتمال دوم «اید» بمعنای نعمت است که در این صورت جمله «إِنَّا لَمُوسِعُونَ» بدین معناست که نعمت ما بی‌مقدار و بی‌شمار است. احتمال سوم اینکه مقصود آیه از توسعه دادن، توسعه آسمان

است که کیهان‌شناسی جدید نیز موید آن است. (طباطبایی، ۱۴۱۷ق. ۱۸:۳۸۱)

نویسندگان کتابهای، الاعجاز العلمي فی القرآن، (سامی، بی تا: ۳۵) الاعجاز العلمي فی الاسلام، (عبدالصمد، ۱۴۱۷ق: ۵۵) موسوعه الاعجاز العلمي فی القرآن (ماردینی، ۱۴۲۵ق: ۴۹) و السماء فی القرآن الکریم، (زغلول النجار، ۱۴۲۵ق: ۷۵) از افرادی هستند که با پذیرفتن این تفسیر از آیه شریفه، آن را اعجازی علمی از قرآن کریم می‌دانند. تفسیر نمونه (مکارم شیرازی، ۱۳۷۱ش. ۲۲:۳۷۵) و التمهید فی علوم القرآن (معرفت، ۱۴۱۷ق. ۶:۱۱۴) و برخی دیگر از معاصران (صادقی، ۱۳۸۰ش: ۲۲۹؛ السعدی، ۱۴۱۷ق: ۱۴۰) نیز اگرچه به اعجاز نجومی بودن این آیه تصریح نکرده‌اند ولی با بیان این نکته که گسترش آسمان که آیه به آن اشاره دارد، تازه کشف شده و مورد تایید کیهان‌شناسان است، اعجاز علمی بودن آن را پذیرفته‌اند.

کیهان‌شناسان مدل‌های ریاضی گوناگونی را از جهان ارائه داده‌اند. برخی همچون نیوتن آن را ایستا و ساکن می‌دانستند و قائل بودند به زودی تحت تأثیر نیروی گرانش، شروع به انقباض خواهد کرد. (هاو کینگ، ۱۳۷۵ش: ۵۸) تا قرن اخیر عقیده به جهانی ایستا آنچنان قوی بود که حتی هنگامی که اینشتین نظریه نسبیت عام را در سال ۱۹۱۵ فرمول‌بندی کرد، آنقدر به ایستا بودن جهان بزرگ اطمینان داشت که برای امکان آن، با وارد کردن مقدار ثابتی در معادلات خود به نام ثابت کیهانی، نظریه خود را اصلاح کرد. البته او بعدها وارد کردن ثابت کیهانی را بزرگترین اشتباه خود خوانده بود.

مدل دیگری که از جهان ارائه شده، جهان را در حال گسترش می‌داند. ملوین سلیفیر (متولد ۱۸۷۵م.) با بررسی خطوط طیفی ستارگان به این نتیجه رسید که ستارگان در حال دور شدن از ما هستند. (روسو، ۱۳۳۵ش: ۷۳۹) ژرژ لومتر (ویلیم، ۱۳۷۴ش: ۱۳۳) و هابل از دیگر دانشمندانی هستند که با سلیفیر هم عقیده گشتند. هابل تحقیقات سلفیر را ادامه داد و در این باره قانونی ارائه داد که به نام «قانون هابل» مشهور است. (هوگان، ۱۳۸۳ش: ۵۸؛ هاچ، ۱۳۷۷ش: ۲۵۱) هابل در سال ۱۹۲۹م. اعلام کرد که دور شدن کهکشان‌ها با نظم خاصی صورت می‌گیرد؛ یعنی هرچه فاصله کهکشان‌ها از ما دورتر می‌شود، سرعت آنها نیز بیشتر می‌گردد. (روسو، ۱۳۳۷ش: ۴۰۹)

گسترش و توسعه آسمان‌ها از جمله مسایل علمی است که با پیشرفت‌های نجومی در زمینه فیزیک از جمله اپتیک، مورد توجه ویژه قرار گرفته است. امروزه شواهد بر این نظریه آنقدر فراوان است که آن را تا حدّ یک مسئله قابل پذیرش و قطعی برای دنیای علم تبدیل کرده است؛ به نحوی که بسیار بعید است شخص آشنای با فیزیک و کیهان‌شناسی در صحت آن تشکیک کند. از طرفی این مطلب علمی، در زمان نزول و حتی تا قرون اخیر بر همگان پوشیده بود و بنابراین، بیان صریح آن توسط قرآن کریم می‌تواند اعجازی نجومی از این کتاب آسمانی به شمار آید.

از دیگر تعبیر قرآنی که می‌توان آن را اشاره به شکل کیهان و موید تفسیر پیش گفته دانست، «رتق و فتق» است. «أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا» (انبیاء: ۳۰) «آیا کسانی که کفر ورزیدند اطلاع نیافتند که آسمانها و زمین پیوسته بودند، آن دو را گشودیم.» این آیه، به هم پیوستگی آسمانها و زمین در آغاز خلقت را یادآور شده است. بر اساس یافته‌های کیهان‌شناسی، مجموعه این جهان به صورت توده واحد عظیمی از غبار سوزان بود، که بر اثر انفجارات درونی و حرکت، تدریجاً تجزیه شد و اجرام آسمانی، از جمله منظومه شمسی و زمین به وجود آمد و باز هم جهان در حال گسترش است. (صادقی، ۱۴۰۸ ق. ۱۶:۲۸۵؛ مکارم شیرازی، ۱۳۷۱ ش. ۱۳:۳۹۴؛ نوفل، ۱۴۰۷ ق: ۱۶۲)

واژگان کلیدی:

قرآن، اعجاز، مهبانگ، گسترش جهان.